

թիւնն է, երբ նա լուսաւորութեան
բաղաբախըթութեան դիմախի տակ
կուած՝ առաջադիմութ է աւելի չո
քստմանիկ է մոլի ճանապարհով,—
մասնական հասկանալի է իւրաքանչ
մի անհատի, մի ընտանիքի կամ

պազան իւր անորոշութեամբ միմիայն ծանր մտածմունքներ չարժանիք է հանդիսանում, և այդ անորոշութեան միջից պարզ կերպով երևցնում է, թէ ինչպէս անորոշ աղքատութիւնն անընդհատաբար սրում է իւր ճիրանները՝ ուժապատ, պատշոնազուրկ ուսուցչին գրկելով գերեզման իջեցնելու և նրա տարաբաղ ընտանիքը կենսական թրջալաւութեան վիճի գլորելու համար։

Ահա այդ սոսկալի պատկերն է ներկայացնում հայ ուսուցչի ապագան, չնայելով որ հասարակական գործիչներ թէև ուսուցիչներն առաջնակարգ տեղն են բռնում և նրանց դրութիւնն աւելի քան միւսներին ապահովուած պիտի լինէր։ Բայց բուն նշանակութեամբ ուսուցիչներն սուսած օգուտը չի կարողին գնահատել դրամական վարձատրութեամբ, իսկ նրանց թէ բարոյական և թէ ֆիզիքական տանջանքներով լի աշխատանքը ոչ միայն կարելի է, այլ և անհրաժեշտ է վարձատրել ներթաւաքէս 25-ի որ ուսուցիչներն էլ ապրում են, նրանց էլ հարկաւոր է ապրուստի միջոցները Արժանի վարձատրութիւնը նրանց արդար, ըրտնաջան և արդիւնաւէտ աշխատութեան ընտանիք և օրինական հետեւանքն է, որ և նրանց համեստ գոյութեան միակ միջոցն է ներկայացնում։

Սթէ ժողովուրդը և իշխանութիւնը պահանջում են ուսուցչից ճշտութեամբ կատարել իւր դժուար և պատասխանատու պարտականութիւնը, միթէ վարձատրութիւնը փոխադարձաբար իրենց դրամական աւանդում մի այլ պարտականութիւն, այն է՝ նպատակ ուսուցչիչներին այդ գործում, վերացնելով նրանց վարայից թէ ներկայի և թէ մասնաւոր ապագայի ունեցած դաւան մտածմունքներն ու հոգսերը, արձակելով նրանց ճշտող ու մաշող չքաւորութեան կապակցները և հետեւապէս առաջով նշանաւորութեան, որը համարեալ ամեն մի խնդրում առաջին տեղն է բռնում։

Այդ, դրանց և մասնաւոր հոգեւոր իշխանութեան վրայ է ծանրանում այդ

ծանրակշիռ հարցը և նա պէտք է պատշաճապէս հոգայ դրա բարեբաւան մասին։ Ըստ իս հայ ուսուցչին այդ մասն անխախտ լինելու պիտի ապահովուի, նրա ապագան գէթ մասամբ ապահովելու և վրանով կրթական գործի կանոնաւոր և նպատակայարմար առաջընթացութեան ամենապիտան խոշոր գործը հեռացնելու համար անհրաժեշտ է հիմնել վստայողական գրամարկը, որով և կարելի կըլինի կենսաթոշակ տալ մի որոշ ժամանակ ծաւալող ուսուցչիչներին և օգնութիւն հասցնել հիւանդացած, ծերացած և այլ նմանօրինակ ուսուցիչներին։ Խնայողական գրամարկը անհրաժեշտ է յօգուտ ընդհանրութեան, յօգուտ մատուց սերնդի։ Նրանք ձեռնարկելը մասնաւոր գործը չպէտք է համարել։ Այդպիսի գրամարկը նպատակայարմար գոյութեան շնորհիւ կարելի կըլինի կազմակերպել մի երեսնուհին և ընտիր ուսուցչական դասակարգ, որի նշանաբանը կըլինի տոկոսութեամբ աշխատել ժողովրդի օգտին, ամբողջապէս անձնատուր լինել այդ վեհ կոչմանը։

Այլքի առաջ պիտի ունենալ և այն հանգամանքը, որ հայ ուսուցչին իւր այժմեան վիճակով բաւական դժուար է լրակատար հեղինակութիւն ձեռք բերել, մասնաւոր այն հասարակութեան մէջ, ուր ապրում է նրա մի այնպիսի նախորդը (ուսուցիչ), որը ծերութեան, առողջութեան խանգարման կամ այլ բարեկի պատճառով մանկավարժական ապագայից հեռացած և ուրիշ պաշտօններին էլ անընդունակ լինելով ստիպւած է օգնութիւն խնդրել այն անհատից, որին գուցէ մի ժամանակ դաստիարակելու ուսում է տուել և սովորեցրել է աշխատելու մարդկային արժանիքները հասնել։

Դրանից յետոյ արդէն հասկանալի է, որ ուսուցչի դերը բոլորովին ուրիշ կերպարանք կըստանայ, եթէ հասարակութիւնն իմանայ, թէ նրա ծանր աշխատանքն արդարութեամբ գնահատուած է, թէ նրա ապագան ապահովուած է։

է կենսաթոշակով, թէ դժբաղդութեան ժամանակ նրան օգնող կայ։ Իսկ այդ ամենն իրականացնելու միակ միջոցն է վստայողական գրամարկը հիմնելը։

Մասադ սերնդի կրթական գործն այնքան թանկ, այնքան սիրելի է ընդհանուրի համար, որ անպատճառ կը գտնուին այնպիսի անհատներ, որոնք ուսուցիչներին վիճակն ապահովեցնելով յիշեալ գործի կանոնաւորութեանը նպատակը նպատակով, չեն զլանալ գրամական գորհաբերութիւններն անել և ամեն կերպ աջակցել գրամարկը հիմնելուն։ Ուստի ցանկալի էր, որ հոգեւոր իշխանութիւնն անպաղաղ գործի գլուխ անցնէր և վստայողական գրամարկը հիմնէր նախօրոք մի որոշ գումար յատկացնելով այդ նպատակին և ապա օգնութիւններն հրաւէր կարգաւ բարեգործներին և պատշաճաւոր տնօրէնութիւնն անէր, որ ուսուցիչներն էլ իրենց ուժերից մի որոշ տոկոս յատկացնէին նոյն նպատակին։ Եթէ այդ ամենն իրագործուի, հետեւեալը զգալի օգուտներ կուձեռնայ։ Քիչ ժամանակից յետոյ կըգոյանայ մի զգալի գումար, որի տոկոսով կարելի է եթէ ոչ բոլորովին, գէթ մասամբ թիթեանցիկ ուսուցիչներին այժմեան և թէ մասնաւոր ապագայ վիճակը։

Ուսուցիչներին պարտականութիւնն է ձեռքից բաց չթողնել բարեպաշտ ատկութիւնը, պարզ բան է, որ նրանք իրենց ապագայի մասին աւելի են հոգալու, քան ուրիշները։ Ուստի և յուսով է, որ վերոյիշեալ գործում նրանք առաջին օրինակ կըհանդիսանան իրենց լուսն (բաւ կարողութեան) նուիրելով այդ օգուտաւէտ նպատակին։

Թոփ...

ԹԵՂԱՎՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍՈՒՄԱՆՆԵՐ

ՍԱԼՄԱՍՏ, 25 հոկտեմբերի.—Բողոքականներն և կաթողիկոսներն արարմունքները քաջ յայտնի են հայ հասարակու-

թեան. քանի քանի անգամ դրանց մասին գրուել է մասնաւորապէս պատուական. Նոր-Կար-ում և ընդհանրապէս մեր միւս թերթերում, և մեր հոգեւոր իշխանութեան ուղարկութիւնը հայցուել, բայց միշտ մեր հոգ. իշխանութիւնը դաքարեակաւ լուծութիւն է պահպանել Յայտնի է, որ այդ հաւատարմները խաւար տեղեր են որոնում իրենց ցանցը տարածելու համար, և այդպիսի մի ասպարէզ դրանց համար հանդիսանում է Ատրպատականը, մասնաւորապէս Սարմատը, այդ աչքից հեռացած և մաքից մոռացուած, իսկ անկիւնը։ Ամբողջ Սալմաստում, որ քանաչափ հայաբնակ գիւղեր, միմիայն Փայաջուկ և Ղալասար գիւղերն են, որ զերծ են մնացել դրանց աչքերէն։

Վերջին օրերս Հաֆթուան գիւղի բողոքականներն ուղարկել էին իրենց ծառային, որ մի հայաբնակ է, յիշեալ գիւղերը, որպէս վնասաւոր աղբիւր հաւաքէ և տանէ Հաֆթուան իրենց դպրոցում ուսանելու, խոստանալով ձրի ուսում, ապրուստ, հագուստ, և զգեք, Մերոնից չափերը, որ սովոր են ամեն ձրի բանի վրայ բարի աչքով նայելու, առանց բռնի ներքը թափանցելու, պարտաւորութիւն իրենց որդոց հաւատարմներին թակարդը գցել և կէցցեն։ Սալմաստում կանանց բարեգործական ընկերութեան, յարգելի վարչիչները, — այդ ժամանակ բողոքովին նախապէս կերպով յայտարարում են գիւղացոց, որ իրենց անշնչանց չուղարկեն Հաֆթուան, որովհետեւ իրենք չառնուտով մի օրիորդական դպրոց են բանալու, որտեղ ձրի կընդունուին չքաւորները, որոնք, որոնք պատուով էին իրենց որդոցը Հաֆթուան ուղարկելու, ի հարկէ, այլ ևս չուղարկելին։

Վանանց Բարեգ. Բնիւն իւր որդւման համաձայն իւր սուղ միջոցներով թաւրից մի վարժուհի հրաւիրեց, որը հոկտեմբերի 22-ին տեղ հասաւ և այդ օրուանից դպրոցն արդէն բաց է։

Տ. տ. Խանութ Հասարակեան և Սուրթան Արզումանեանը, որ այդ ընկերութեան ոգին են, արժանի են խորին շնորհակալութեան և խրախուսանքի, որ այդպիսի մի ժամանակ իրենց ընկերութեան ամենատեղ միջոցներով ազատեցին հաւատարմներին ճիրաներից 10—15-ի չափ ապագայ մայրերը։

Սալմաստի կանայք իրենց անգործ դրութեամբ ամաչեցրին տեղուց ուսումնարանի անունով միայն դպրութիւն ունեցող հոգաբարձութեան. թող վերջիններս աշխատեն մի օրինաւոր ուսուցիչ հրաւիրել գոնէ Ղալասարի համար, որ ամենահարուստ գիւղն է և իրենց դալար ուսուցչին իրեն վայել պաշտօնին ուղարկեն։

Առիթը չկորցնելով հետեւալ անգամ կաշխատեմ պատուական Նոր-Կար-ի ընթերցողներին ծանօթացնել Սալմաստում կանանց բարեգործ ընկերութեան վիճակի հետ։

Շ. Զ—ցի.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՆԻՐ

«Berliner Tageblatt»-ի Լոնդոնի թղթականից հարցողում է, որ Խաւիայի և Անգլիայի միջև արդէն բանաւոր դաշնագիր է կապուած Միջերկրական ծովի վրայ միմեանց փոխադարձ օգնութիւն հասցնելու վերաբերմամբ. այդ դաշնագիրը կապուած, սուսում են, առիթ է տուել Միջերկրական ծովի վրայ ուսուցանաւորութիւն յայտնուելու։ Այդպիսով պատերազմ ծագած դէպքում Խաւիայի պաշտպանուած լինելով Միջերկրական ծովի վրայ անգլիական ծովային ոյժի կողմից՝ կարող է իւր ցամաքային զօրքը կեդրոնացնել սահմաններում և աւելի ազատ գործել թշնամու դէմ։ Այս դաշնագիրը համարեալ համագործ է այն բանին, որ Անգլիան եռապետական դաշնակցութեան մէջ է մտել։ Այս առիթով արդէն հարցաւորում է եղի անգլիական ազգային

բերութեամբ հարցրի ես։

—Մի հարցնիր... ականջովս լսածի չափ հաստատ է։

Սա ազատ շունչ առայ. ինձ այնպէս թուաց, թէ կուրծքս ճնշող ծանր կապաւոր դրութեան ցած։

—Նրա ձեռքը խնդրոյն ո՞վ է, հարցրի։

—Ապրօն... կարծեմ ճանաչում ես, որ մի ինչ-որ օչֆի ժամանակ խնջալով վերադարձեց Բ. ին, որը երկուր ժամանակ անկողին ծառայելուց յետոյ մեռաւ։

—Այդ, ճանաչում եմ. հարուստ է նա ոսկով, բայց աղքատ բարոյականութեամբ... անպիտան ու բարբարոսների մէջը։

—Հենց այդ ոսկիներն են, որ գլխաւոր դեր են կատարել. Հաւաստի աղբիւրից լսեցի թէ 2000 ռուբլի է տուել օրիորդի հօրը և դրանով գնել է նրա հաւանութիւնը։ Սա այդ լուրի ճշմարտութեան մասին կասկած չունիմ, որովհետեւ նա այդքան ոտոր կերպով վարուել է և միւս երկու տղիկներին ստուսնութեան ժամանակ ի դուր չէ, որ ժողովուրդը նրա աղջիկներին բանկի բրկից է կոչում։

—Գիտեմ, մեծ փեսայի հարստութիւնը կողոպտելով, նրան մինչև խելագարութեան հասցրեց։

—Սա այդպիսի մի հօրից, որ ընտանեկան առեւտրափութիւն խնդրեցին մէջ նոյն իսկ իւր մասնաւոր շահերն է որոնում, — ամեն տեսակ ստորութիւն սպասելի է։

(Վերջը միտ անգամ)

ԱՐԶԱԿ.

Ժողովրդի բարոյականութեան անկման գլխաւոր պատճառն և աղբիւրն այն նախապաշտման, որ ունին մայրերն ու հայրերն իրենց զաւակներին ապագայի նկատմամբ։

Մօրս նախազգացումն էլ թերեւ հինց այդ աղբիւրից էր բղրում։

Այդ տարուայ թատրոնական սեզոնի վերջին ներկայացումը, որ Վարդանանց Պատերազմ ողբերգութիւնն էր, տեղի ունեցաւ բուն բարեկեցական շինեղաբեր, վարդանանց տոնի օրը՝ երեկոյեան Նոյնապի սաստիկ փոփոխական լինելով, ևս ցուրտ առայ, այնպէս որ վճռեցի մինչև մեծ պատի երկուշաբթի տանից դուրս չգալ։ Սակայն ուրբաթ օրն երեկոյեան պահուել տոմսակ ստացայ տեսուչ հօրից, որով հրաւիրում էր սիրողներին պատուել տրուելու ճանչկերով ինքն կանգնելու, որ տեղի պէտք է ունենայ իւր տան մէջ, չարաթ օրը։

Պէտք է ասած, որ այդ հրաւերը իմ լոկ խնձորի համար լինէր, ինչ էլ որ լինէր, ևս պէտք է հրաժարուէի զնայ։ Բայց որովհետեւ նա տրուած էր խմբի պատուին, ուր ընտանեացիները կայտարարէին իրենց ամենը, միմիայն Նիփի-մէին հանդիպելու և նրան ներկայութիւնը վայելելու մտքով, վճռեցի գնալ։ Բարեբաղդաւոր չարաթ օրն առողջութիւնս վերականգնած էր։ Առաւօտեան ժամը մօտ տասն և մէկին ուղղուեցի դէպի տեսչի տունը։ Հրաւիրուածները համարեալ թէ բոլորն էլ այնտեղ էին և լայն դահլիճի մէջ ցան ու ցիւր նստած՝ զրոյց էին անելու, որոնց ուրախ բացականչութիւնները ևս լսեցի դեռ փողոցի միւս ծայրից։ Մտնելով դահլիճը, սովորական բա-

րեկ հետ միասին նայեցի շուրջս։ Խմբի բոլոր դերասաններն ու դերասանուհիներն այնտեղ էին, բայց Նիփի-մէն չէր կար։ Նոյն տեղը կանգնած մնացի ևս և աչքերիս չհաւատալով, կրկին նայեցի շուրջս։ Այդ ժամանակ տեսայ թէ բոլորն էլ նայում են ինձ և թէ այդ նայուածքների մէջ կար ինչ որ ցանկացական բան ուղղուած իմ հասցէին։ Սիրտս սկսեց սեղմուել։ Սա նստեցի առաջին հանդիպած ամուսնի վրայ։

Ի՛հա, առաջին անբացատրելի տխուր տպաւորութեան տակ էի, երբ տեսուչ հօր 15—16 տարեկան աղջկիկ՝ մատուցարանը ձեռքում,—ուր դրած էր մի բաժակ օղի և ընդգրկուեցի,— ներս մտնելով, մօտեցաւ ինձ և միամտաբար ասաց։

—Համեցէ՛ք... գիտե՛ք ինչո՞ւ էք արեւելք...

Սիրողիկ անորոշ խօսքերն ինձ բոլորովին կասկածի ենթարկեցին։ Սա կըրկին նայեցի շուրս կողմս, երբ չըթուեցս ակամայ ասացին։

—Ի՛նչ է պատահել։

—Լաւ մի ծածկէ՛ք, մեք արդէն գիտեցի, կրկնեց օրիորդը նոյն ոճով։

—Բայց ի՛նչ գիտէք, ի՛նչ է պատահել կամ ի՛նչն է մի ծածկում, բացատրե՛ք խնդրեմ։

—Նիփի-մէն նշանադրութիւնը չէ՛ք լրանել...

Կարծես մի դոյլ առել ջուր թափեցին վրաս։ Դուրս սկսեց դառնալ, աչքերս մթնել և ծնկներս դողալ։ Այդ խօսքը լսած ժամանակ թուեցաւ ինձ թէ իմ ներսը՝ սրտիցս ինչ-որ մի բան կտրուելով, վայր ընկաւ։

Բայց այս բոլորը կատարուեցաւ մի ակնթարթում. երբ բոլոր ուժերս ժողովուրդ, կարողացայ անմիջապէս ինքս

ինձ տիրապետել։

—Ձեր անորոշ հարցերով վախեցրի՛ք ինձ, օրիորդ, կարծեցի թէ ինչ-որ մի դժբաղդութիւն է պատահել, ուրախութիւն կեղծելով ասացի ես։

—Դա դժբաղդութիւն չէ...

—Ընդհակառակը բաղդաւորութիւն է. պէտք է ուրախ լինել, որ մեր խմբի անդամուհիները մէկը նշանուեցաւ և պէտք է անուանայ, պատասխանեցի ես, և իմ կեանքիս մէջ առաջին անգամ դատարկութիւն բօթաբար օրիորդի մատուցած մի բաժակ օղին։

Թէն իմ ներսը սոսկալի փոթորիկ էր կատարւում, այնուամենայնիւ ամբողջ ժամանակ կարողացայ խեղդել իմ մէջ դառն զգացումները, աշխատելով կարելոյն չափ անտարբեր մնալ և ուրախ ձեռնալ, որպէս էի սովորական ժամանակ։ Սա այդ ինձ այնքան աշողեց, որ ամենքն էլ սկսեցին հաւատալ թէ՛ մի վարկենական տատանման պատճառը ոչ թէ Նիփի-մէն նշանադրութեան լուրն էր, այլ օրիորդի հարցի ձեւը, որ՝ ո՞վ էլ լինէր, ամենայն իրաւամբ կարող էր զանազան ենթադրութիւններ անել։ Դեռ դառնեցան մի քանիսը, որ սկսեցին կասկածել թէ տարածուած լուրերի և թէ իրենց ունեցած մասնաւոր կարծիքի մէջ իմ դէպի Նիփի-մէն ունեցած սիրոյս վերաբերմամբ։

Այս բանում ես պարտական էի բեմական արուեստին։ Դերասանը իւր բոլորովին ուրախ տրամադրութեան ժամանակ եթէ կարող է հասարակութեան առաջ խաղալ մի շատ տխուր պատկեր, կամ սրա հակառակ, եթէ կարող է նա իւր հոգեկան ամենատրեւելի և քայքայուած վայրկեանում ներկայացնել մի ամենատրեւելի մարդու դեր, ինչու ուրեմն նա չպէտք է կա-

րողանար թատրոնից դուրս ևս՝ ըստ պահանջման հարկին՝ կատարել իւր հոգեկան տրամադրութեան բոլորովին հակառակ դերեր։

Ճաշը շատ երկար տևեց. բայց ես հիւանդութիւնս պատճառ բերելով, որի մասին զիտէին նրանք, ներողութիւն խնդրեցի և դուրս եկայ առանց որոշ նպատակի։ Բայց խմբի մէջ կար մէկը, որ կարողացել էր շատ լաւ հասկանալ արտաքուստ ուրախութեան տակ ծածկուած ներքին՝ հոգեկան տառապանքներս։—Այդ մէկը Յովհաննէսն էր, որի տիրութիւնն ամբողջ ճաշի ժամանակ աչքի էր զարկում։ Ինձնից անմիջապէս յետոյ թողնելով ճաշի դահլիճը, ճանապարհի կէտին հասաւ ինձ։

—Այդ ի՛նչ լսեցի, Խլան, ասա խնդրեմ, իս՞ զատակ չէ՛ին անում. հարցրի ես առանց որեւէ նախաբանի։

—Դժբաղդաւոր ոչ,—ասաց նա անհամարձակ չնշտով։—Բայց կայ մի բան, որ դու դեռ չգիտես, թէ ևս այս վայրկեանիս տարողը քաղաքը խօսում է նրա մասին։

—Ի՛նչ բան, աղաչում եմ, շուտ ասա, դու չգիտես թէ այս վայրկեանին ամեն մի քօղալկուած խօսք կամ միտք որ բան ծանր ներդրութիւն է անում վրաս։

—Սակայն ամեն տեսակ դժբաղդութիւնների ու արգելքների միջից պաղարկել դատողութեամբ միայն կարելի է դուրս գալ. դիւրագործութիւնն ընկճման առաջին նշանն է։

—Շատ լաւ, կաշխատեմ պաղարկել ինեւ, ասա...

—Այն է, որ օրիորդը բացարձակապէս մերժում է քեզից բացի մի ուրիշի հետ ամուսնանալ։

—Այդ դու փրկողից գիտես, անհամ-

